

TARKASTUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2010 vp

Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 2009 uusituissa kunnallisvaaleissa Karkkilassa, Kauniaisissa ja Vihdissä

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 27 päivänä toukokuuta 2010 lähettänyt tarkastusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Valtiontalouden tarkastusviraston kertomuksen eduskunnalle vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 2009 uusituissa kunnallisvaa-

leissa Karkkilassa, Kauniaisissa ja Vihdissä (K 12/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana
- tilintarkastuspäällikkö Jaakko Eskola, Valtiontalouden tarkastusvirasto, eduskunta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Vaalirahoitusilmoitus

Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta (vaalirahoituslaki) tuli voimaan 1.5.2009, ja sitä sovellettiin ensimmäistä kertaa kokonaisuudessaan vuoden 2009 uusituissa kunnallisvaaleissa Karkkilassa, Kauniaisissa ja Vihdissä. Ilmoitettavien tietojen laajuus ja sisältö ei muuttunut olennaisesti aikaisempaan lainsäädäntöön verrattuna.

Lain tavoitteena on lisätä vaalirahoituksen avoimuutta sekä tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista. Lain perustelujen mukaan säätelyn keskeinen tavoite on ehkäistä korruptiota ja taata riittävät voimavarat poliittisen järjestelmän toiminnalle. Ilmoitusvelvollisuus lisää julkista tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista, ja sen odotetaan myös rajoit-

tavan ehdokkaiden vaalikampanjoiden kulujen kasvua.

Vaalirahoituslain tavoitteena on selkeyttää vaalirahoituksen ilmoitusvelvollisuuden sisältöä. Poliittisen toiminnan luonne huomioon ottaen laissa ei ole ollut mahdollista ennakoida kaikkia soveltamistoiminnassa vastaan tulevia tilanteita. Lailla tavoitellaan ilmoitusjärjestelmää, joka on riittävän kattava ja samalla noudatettavissa ilman kohtuutonta vaivaa ehdokkaalle. Ehdokkaan oikeusturvan ja ilmoitusten vertailukelpoisuuden turvaamiseksi laissa on pyritty mahdollisimman selkeään ilmoitusjärjestelmään.

Uusituissa kunnallisvaaleissa 229 henkilöllä (valtuutetut ja varavaltuutetut) oli ilmoitusvelvollisuus vaalirahoituksestaan. Suurin vaalikampanja oli euromäärältään 2 124,11 euroa. Ehdokkaan tuli ilmoittaa vaalikampanjan kulut

yhteensä. Ilmoitusvelvollisen oli ilmoitettava erikseen kunkin yksittäisen tuen arvo ja sen antajan nimi, jos tuen arvo oli yli 800 euroa. Useat samalta tukijalta saadut suoritukset tuli laskea yhteen ja ilmoittaa yhtenä tukena. Ilmoitus tuli laatia ja toimittaa Valtiontalouden tarkastusvirastolle kahden kuukauden kuluessa vaalien tuloksen vahvistamisesta.

Tarkastusvirasto puolestaan julkaisee saamansa ilmoitukset viipymättä ja ylläpitää vaalirahoituksen ilmoitusrekisteriä, johon tallennetaan saadut ilmoitukset ja jota kaikkien on mahdollista katsoa yleisen tietoverkon kautta.

Valtiontalouden tarkastusviraston tehtävät ja toiminta vaalirahoitusvalvonnassa

Vaalirahoituslain mukaan tarkastusviraston valvonta käsittää käytännössä vaalirahoituslain 5—8 §:ien muodostaman kokonaisuuden. Valvonta-tehtävä painottuu ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvontaan, ja valvonnan pääpaino on ilmoituksen muodollisessa oikeellisuudessa. Lain muiden säännösten valvonta ei kuulu tarkastusviraston tehtäviin. Esimerkiksi lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettut tukikatot eivät kuulu tarkastusviraston valvontakokonaisuuteen vaan poliittisen vastuun piiriin.

Tarkastusvirasto voi pyytää harkintansa mukaan osana valvontatehtävän toteuttamista ilmoitusvelvollisilta lisätietoja ja selvityksiä ilmoituksen oikeellisuuden ja riittävyyden tarkistamisessa. Velvollisuus tietojen toimittamiseen koskee kuitenkin ainoastaan ilmoitusvelvollista. Tarkastusvirastolla ei ole oikeutta pyytää ilmoituksen oikeellisuuden tarkistamiseksi selvityksiä ja lisätietoja kolmansilta tahoilta. Näin ollen tarkastusvirastolla ei ole käytännössä oikeuksia vaatia tai kerätä ilmoitusten oikeellisuuden tarkistamiseksi ns. vertailutietoja. Tämä on valvonnan ja sen tulosten tulkinnan kannalta olennainen rajoitus.

Ilmoitusvelvollisilla ei ole kirjanpitovelvollisuutta vaalikampanjansa kuluista ja rahoituksesta. Tarkastusvirastolla ei ole tarkastusoikeutta tai muutoinkaan mahdollisuuksia perehtyä ilmoitusvelvollisen järjestämään omien kampan-

jakulujensa ja rahoituksen järjestämisen sisäiseen valvontaan eikä menettelyihin, jotka liittyvät ilmoitusvelvollisen toimintaan ja rahoituksen hallinnonin järjestelyihin. Nämä ovat asioita, joihin tarkastusvirastolla ei ole tarkastusoikeutta. Ilmoitusvelvollisuuden olennaisten sisällöllisten virheiden tunnistaminen on vaalirahoitusvalvonnan keskeisin haaste. Virheiden ja poikkeamien esille tulemista saattavat edistää kantelut. Näiden vaalien osalta ei ole tehty kanteluita. Tarkastusviraston valvontatehtävä päättyy kertomuksen antamiseen eduskunnalle.

Määräaikaan mennessä 24 henkilöä ei ollut jättänyt ilmoitusta ja yhden osalta käynnistettiin uhkasakkomenettely, joka kuitenkin raukesi, koska ilmoitus jätettiin. Tarkastusvirasto kehotti 52 ilmoitusvelvollista täydentämään tai korjaamaan tekemäänsä ilmoitusta. Korjaukset liittyivät pääsääntöisesti puutteisiin kulujen tai rahoituksen erittelytiedoissa, ja kokonaisuutena niitä voidaan pitää vähäisinä. Ilmoitusten käsittelyn ja tarkistusten yhteydessä tarkastusviraston tietoon ei ole tullut seikkoja, joiden perusteella tarkastusvirastolla olisi ollut syytä epäillä vastaanottamiensa ilmoitusten oikeellisuutta.

Yleinen huomio vaalirahoitusilmoituksista oli, että ennakoilmoitusmenettelyä hyödynnettiin erittäin vähän ja että paperimuodossa ilmoituksia tuli 22 %. Valiokunta toivoo, että ilmoitusvelvolliset oppisivat luottamaan sähköiseen menettelyyn ja käyttämään sitä enenevässä määrin. Tämä tekisi tehtävän hoitamisesta sujuvaman ja myös vähentäisi siihen tarvittavia resursseja tarkastusvirastossa. Kunnallisvaaleissa vastaava prosenttimäärä tarkoittaisi tuhansien ilmoitusten manuaalista käsittelyä.

Valiokunta toistaa eurovaaleja koskevassa mietinnössään (TrVM 1/2010 vp — K 1/2010 vp) aiemmin lausumansa, että "viimeaikainen vaalirahoituskeskustelu on koetellut kansalaisten luottamusta monin tavoin, ja tarkastusviraston riippumattomalla valvontatoimella on mahdollisuudet vaikuttaa tämän luottamuksen palauttamiseen. On kuitenkin muistettava, että vaalirahoitusilmoituksen sisällöstä vastaa aina ilmoitusvelvollinen ja että tarkastusviraston valvontatehtävä painottuu ilmoitusvelvollisuuden nou-

dattamisen valvontaan. Tämä jättää tarkastusvirastolle suuren haasteen sisällöllisten virheiden tunnistamiseen myös jatkossa."

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella tarkastusvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Matti Ahde /sd	Petri Salo /kok
vpj.	Klaus Pentti /kesk	Kari Uotila /vas
jäs.	Pertti Hemmilä /kok	Pekka Vilkuna /kesk
	Johanna Ojala-Niemelä /sd	Raimo Vistbacka /ps.

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Nora Grönholm
valiokuntaneuvos Matti Salminen.